

Govor Edvarda Kardelja volivcem na Zborovanju v Ljubljani

Tovariši in tovarišice! Pred vsem vas prosim, da mi oprostite, ker prihajam med vas po tako dolgem presledku. Dolžnost ljudskega poslanca je nedvomno, da pogosto polaga račun o svojem delu tistim, ki so mu dali svoje zaupanje. Toda vi sami veste, saj ste tudi vi aktivni v ogromnem delovnem naporu, ki je zadel vso Jugoslavijo, da so nas velike naloge, ki smo si jih postavili s petletnim planom, v taki meri okupirale, da se je izredno težko odtrgati od vsakdanjih dolžnosti.

No, po drugi strani mi danes olajšuje nalogo dejstvo, da so nedavno objavljeni rezultati prvega polletnega dela našega petletnega plana. Potemtakem mi lahko danes konkretnije kakor kdaj koli poprej, govorimo po eni strani o prednostih družbene ureditve, ki jo pri nas predstavlja in gradi ljudska oblast, ljudska demokracija, a po drugi strani o realnih perspektivah za bodočnost, o našem jutrišnjem dnevu.

Takoj prve dni naše osvobodilne vojne, tem bolj pa v prvem času naše končne osvoboditve smo naglašali, da je naša težnja, težnja vsega našega ljudstva, da si izgradimo domovino na tak način, da bo za vselej onemogočeno izkoriščanje človeka po človeku in da bo delovni človek končno za vselej osvobojen moreče skrbi za jutrišnji dan.

Danes ta želja ni več oddaljen cilj. S Titovim petletnim planom smo pristopili k njemu praktičnemu uresničevanju in pred nami so že konkretne številke doseženih rezultatov tega našega dela.

Petletni plan ni samo ogromnega gospodarskega pomena za našo državo, ni samo gospodarski plan. Njegova realizacija pomeni istočasno dokončno izpodkopanje korenin ostankov kapitalističnega sistema, to je sistema izkoriščanja človeka po človeku na naših tleh. Prihodno je potemtakem, uresničevanje takih orjaških gospodarskih ciljev, kakor jih predvideva naš petletni plan, ne pomeni več bogatitev, marveč pomeni gospodarsko osiguranje, osamosvojitve in stalno zviševanje življenjskega standarda za naše ljudstvo.

Vzemimo n. pr. samo nekaj števil, ko kažejo, kam so šla in v kakšne svrhe so se uporabljala bogastva, ki so jih ustvarjale delovne roke našega ljudstva v stari Jugoslaviji. Vzemimo znani rudnik bakra v Srbiji Bor, ki je bil pred vojno v rokah tuje kapitala. Po službenih podatkih iz leta 1938 je znašal akcijski kapital tega rudnika 109.314.000 dinarjev. Na ta osnovni kapital je dal rudnik 264.171.000 dinarjev dohodka, to se pravi 24% dobička od celokupnega investicijskega kapitala. Istega leta so od te vsote izvezli v inozemstvo 85.398.000 dinarjev, dočim je ostala suma šla v razne tajne fondе, tantieme, darove, investicije itd. in je prav gotovo, da je tudi od te sume velik del šel v inozemstvo.

K temu je treba dodati še to, da je podjetje Bor izvažalo celo do 52% rude v inozemstvo, a Jugoslavija za to ni dobila nobene nadoknade v zunanji trgovini.

Dalje vzemimo koncern za žgalice. Ta je imel 86%, to se pravi 14.997.000 dinarjev tuje kapitala. Toda samo v enem letu, t. j. 1940 je ta koncern izvedel v inozemstvo 15.412.000 dinarjev, t. j. 103% vložnega inozemskega kapitala. Vzemimo dalje celo vrsto drugih podjetij. Vsi podatki govorijo o tem, da so šle ogromne milijarde dinarjev vsako leto v inozemstvo in da je bil za te milijarde prikrasjen naš narodni dohodek.

Jasno je, da je posledica tega moral biti nižji življenjski standard ljudstva in zaostalost gospodarstva v stari Jugoslaviji. Vsakomur mora biti jasno, kaj pomeni za razvoj našega gospodarstva, če te milijarde ostanejo v naši državi in če z njimi razpolagajo ne kapitalisti, nego ljudska oblast v imenu tistega ljudstva, ki je ustvarilo vsa ta sredstva.

Ali pa pogledimo drugo stran, našo domačo kapitalistično buržoazijo. Vzel bom za primer številke za tri srbska podjetja, ki so mi trenutno najbolj pri roki in ki so prav gotovo več ali manj karakteristične za vsa stara kapitalistična podjetja v stari Jugoslaviji. Podatki so za leto 1939. Tovarna pletenin "Moravija" je imela 10 milijonov dinarjev vložnega kapitala in je dajala 4 milijone dobička v enem letu. Od tega dobička sta šla 2 milijona, skoraj polovica dobička, v žepe posameznikov (delničarjev) kot dividende in tantieme v ogromni večini v popolnoma neproduktivne svrhe. Država je dobila na davku poldrugi milijon, a pol milijona je bilo vloženo v obratna sredstva, to se pravi v produktivne svrhe.

Vzemimo še drug primer: pivovarna Vajfert je imela 5 milijonov dobička. Od tega je šlo 2.1 milijona v žepe posameznih delničarjev samo v enem letu. Pivovarna Bajloni je imela 2.2 milijone dobička. Od tega je šla 1.2 milijona za dividende in tantieme delničarjev tega podjetja in samo 700 tisoč dinarjev za davek in 300 tisoč v obratni kapital. Če v celoti vzamemo samo tri podjetja, vidimo, da je šlo 47% dobička teh podjetij v žepe posameznih kapitalistov, kar pomeni, da je v glavnem bil dobiček porabljen v popolnoma neproduktivne svrhe, a od tega je šel gotovo velik odstotek v inozemstvo. Te številke lahko vzamemo kot povprečne in kot značilne za vso kapitalistično industrijo v predvojni Jugoslaviji. Če pogledamo te številke, tedaj nam je jasno, zakaj je bil industrijski razvoj stare Jugoslavije tako počasen, čemu je Jugoslavija morala drago plačevati uvoženo blago iz inozemstva in čemu je bila tako gospodarsko zaostala.

Vsakdo od vas lahko sam preceni, kakšne ogromne spremembe morajo nastati v državnem gospodarstvu in za dvig blagostanja našega delovnega ljudstva, kadar vse te ogromne sume ne gredo več v žepe posameznih kapitalistov, ali pa za vzdrževanje stare parazit-ske policijske administracije, marveč v produktivne svrhe, za potrebe gospodarskega napredka, za dviganje življenjskega standarda delovnega ljudstva itd.

Take so bile stvari, kolikor se tičejo industrije. Lahko bi navedel take podatke tudi s področja financ, kreditov itd. In nič drugega ni bilo na področju našega kmetijstva.

Reakcionarna buržoazija in oderuhi vseh vrst pred vojno, skriti za obema nekdanjima slovenskima strankama so znali svoje čase peti lepe pesmi o kmečkih pravicah in o gospodarski samostojnosti kmeta. Ta pesem nam postane zelo razumljiva, če se spomnimo na to, da je bilo neprestano varanje kmečkih množic glavni izvir politične moči reakcije v Sloveniji. Še bolj pa nam bo jasno, če pogledamo samo nekaj števil, ki nam bodo pokazale, kam je šel denar našega kmečkega ljudstva. Vsi vemo, da je bil kmet v stari Jugoslaviji silno zadolžen. Samo leta 1936 je jugoslovanski kmet plačal 1 milijardo 55 milijonov dinarjev obresti za svoje dolge. Jasno je, da so te obresti šle v žepe

kapitalističnih mogotcev. V istem letu so poleg tega jugoslovanski kmetje vložili v raznih oblikah v banke in preko kreditnih zadrug zopet v kapitalistične banke nad 4 milijarde dinarjev, kar pomeni, da so te štiri milijarde bile dane direktno na razpolago kapitalističnim magnatom, ki so iz tega kovali kapitale. Prirodno je, da so se s tem okoristile samo razne kapitalistične klike v stari Jugoslaviji in da so s tem denarjem ustvarjale sebi nove kapitele. Skupno vzeto je torej samo na teh dveh področjih in samo v enem letu kmet dal kapitalistični buržoaziji v Jugoslaviji 5.5 bilijonov dinarjev. Ta številka je dejansko še mnogo večja, če vzamemo, da je finančni kapital izžemal kmeta tudi po drugih kanalih. Vsakdo si lahko danes misli, kaj pomeni za razvoj našega gospodarstva, če tudi te velike sume ne gredo več v roke posameznih kapitalističnih bank, marveč če bodo šle za dvig naše produktivne sposobnosti, za povečanje naše gospodarske zmogljivosti in zlasti za povzdigo in tehnični napredek našega poljedelstva ter za poboljšanje življenjskih pogojev našega kmečkega ljudstva.

Če imate pred očmi vsa ta dejstva, boste lahko razumeli, čemu se proračun FLR Jugoslavije tako silno razlikuje od proračuna stare kraljevine Jugoslavije, čemu je ta proračun nekajkrat večji in čemu ta proračun danes ustvarja čudeže v naši državi. Vzemimo n. pr. kratek račun iz naše akumulacije s področja državne industrije, kakršna je predvidena po naših finančnih planih. Po teh računih znaša celokupna akumulacija 36 bilijonov 608 milijonov 398 tisoč dinarjev. Če vzamemo stari sistem, tedaj bi stara Jugoslavija od teh 36 bilijonov v svojem proračunu dobila največ 14 bilijonov v današnjih dinarjih. To se pravi najmanj 22 bilijonov od te vsote bi šlo v roke kapitalističnih posameznikov akcionarskih društev, tujih kapitalistov in bank, po večini v neproduktivne ne svrhe, a velik del v inozemstvo.

Danes v novi Jugoslaviji pa ostaja teh 22 bilijonov v rokah ljudske države, na korist našega gospodarskega napredka, na korist vsega našega ljudstva.

Tako je na področju republiških dajatev, v kmetijstvu, v obrti itd. Vsakdo izmed vas se mora vprašati, kaj bomo storili s temi milijardami, ki jih je včasih porabil kapitalist za svoj privatni luksuz. Ali jih bomo tudi mi izvozili v inozemstvo in tam kupovali blago, ki nam ni neobhodno potrebno? Ali bomo mi gradili za te milijarde podjetja brez vsakega plana, n. pr. podjetja za izdelke, brez katerih bomo prav tako lahko živeli vsaj še nekaj časa? Če bi mi tako storili, bi se kaj hitro znašli v zagati in brez izgleda na hitrejši gospodarski napredek in na dviganje blaginje našega ljudstva.

Je pa še druga pot: zasukati rokave in vložiti te milijarde za hiter tempo našega gospodarskega napredka, za dvig naših proizvodnih sil, in s tem osigurati stalno večanje našega narodnega dohodka in s tem tudi rast blagostanja našega ljudstva.

Tovariši in tovarišice! Mi smo seveda izbrali to drugo pot in prepričan sem, da ste tudi vi in vse naše delovno ljudstvo za to pot.

O čem nam potemtakem govorijo vsa ta dejstva in teh nekaj števil? Ta dejstva nam v prvi vrsti govorijo o tem, da je povsem razumljivo, če se do večerajšnji eksploatorji pritožujejo, ker jih je ljudstvo naglajalo od bogatih molznih krav in prav tako razumljivo, čemu se mednarodni imperialisti, ki so tako dolgo ropali našo zemljo, iz polnega grla derejo, da v

novi Jugoslaviji ni dobro in da ni demokracije, ker oni nimajo več svobode za izkoriščanje našega delovnega ljudstva.

(Dalje prihodnjič)

Društveni koledar

NOVEMBRA

8. novembra, sobota.—Društvo "Slovenec" št. 1 SDZ — Ples v avditoriju SND.
9. novembra, nedelja.—American Russian Club — Koncert v avditoriju SND.
9. novembra, nedelja.—Prirediteljsko društvo "V boj" št. 53 SNPJ v SDD na Waterloo Rd.
14. novembra, petek.—Independent Veterans Club.—Ples v avditoriju SND.
15. novembra, sobota.—Društvo Lipa št. 129 SNPJ — Ples v avditoriju SND.

16. novembra, nedelja.—Blau Donau — Koncert v avditoriju SND.
16. novembra, nedelja.—Ples društva Strugglers SNPJ v SDD na Waterloo Rd.
16. novembra, nedelja.—Prirediteljsko društvo "V boj" št. 53 SNPJ v SDD na Waterloo Rd.
21. novembra, petek.—St. Vitus Cadets SZZ.—Ples v avditoriju SND.
22. novembra, sobota.—Društvo Lunder-Adamič št. 28 SNPJ — Ples v avditoriju SND.
23. novembra, nedelja.—Pevski zbor "Abrašević"—Koncert v avditoriju SND.
28. novembra, petek.—Athletic League SNPJ.—Ples v avditoriju SND.

23. novembra, nedelja.—Koncert pevskega zbora Jadran v SDD na Waterloo Rd.
27. novembra, četrtek.—Koncert pevskega zbora "Zarja" v Slov. nar. domu na St. Clair Ave.
27. decembra, sobota.—Društvo Sv. Cirila in Metoda št. 18 SDZ—Ples v avditoriju SND.
29. novembra, sobota.—Loška dolina — Ples v avditoriju SND.
30. novembra, nedelja.—Croatian Cultural Club.—Koncert v avditoriju SND.
30. novembra, nedelja.—Koncert Mlad. pev. zbora SDD na Waterloo Rd.
31. decembra, sredo.—Silverstrov večer Slov. nar. doma

in Kluba društev SND—Ples v obeh dvoranah SND.

DECEMBRA

5. decembra, petek.—Veterans Blaškovič Post 5275—Ples v avditoriju SND.
6. decembra, sobota.—Croatian Pioneers št. 663 CFU — Ples v avditoriju SND.
7. decembra, nedelja.—Hrv. Narodno Vijeće—Koncert v avditoriju SND.
7. decembra, nedelja.—Koncert pev. zbora Slovan v Slov. društ. domu na Recher Ave. ob 3:30 pop.
7. decembra, nedelja.—Ples društva Združeni bratje št. 26 SNPJ v Slovenskem delavskem domu na Waterloo Rd.
12. decembra, petek.—Richman Memorial Post No. 661 —Ples v avditoriju SND.

Naznanilo in zahvala

Globoko poirti in žalostnega srca naznanjamo vsem sorodnikom in prijateljem tužno vest, da je umrl naš ljubljani, nepozabni soprog, oče in brat

John Matyazič

Umril je nenadoma vsled srčne kapi dne 12. oktobra 1947.

Pogreb se je vršil dne 15. oktobra iz August F. Sveikovega pogrebnega zavoda na Whitehaven pokopališče, kjer smo ga položili k večnemu počitku v naročje materi zemlji.

Blagopokojnik je bil rojen 22. decembra 1893 leta na Grosupljem na Dolenjskem.

V dolžnost si štejemo, da se tem potom iskreno zahvalimo vsem, ki so položili tako krasne vence cvetja h krsti ljubljene pokojnika. Ta dokaz vaše ljubezni napram njemu nam je bil v veliko tolažbo v dneh žalosti. Našo zahvalo naj sprejmejo sledeči: Brat Frank Matyazic, sestra Frances Gričar, Mr. in Mrs. Leo Wolf in družina, Mr. in Mrs. Preskar, Mr. in Mrs. A. Vidic in sin, Mr. in Mrs. A. Morse, Mr. in Mrs. John Drenik, Mr. in Mrs. John Polc, Mr. in Mrs. John Kožel, Mr. in Mrs. Anton Smolič, družina Rammel, Mr. in Mrs. Angel Plesnikar in družina, Mr. in Mrs. Anton Mihelič in družina, Mr. in Mrs. Steve Person in družina, Mr. in Mrs. Leo Troha, Miss Lillian Požar, Miss Alma Martin, Mr. in Mrs. Frank Zalar in družina, Mr. in Mrs. M. Boich in družina, šolarji petega (5.) razreda Noble šole, šolarji sedmega (7.) razreda Shore High šole, prijatelji in sosedje iz E. 239 St., prijatelji in sosedje iz E. 237 in E. 236 St., pevski zbor Adrija, društvo Cvetiči Noble št. 450 SNPJ, sodelavci iz tovarne G. E., Local 707 U.E.R. & M.U.A., Management Cleveland Equipment Works, Mrs. Frances Miklič, Mr. in Mrs. Frank Sebec, Mr. Mike Valentič, Mr. in Mrs. Frank Maras, Mr. in Mrs. Joseph Samsa, Mr. in Mrs. Frank Kasič, Mr. in Mrs. Frank Belgan, Mr. in Mrs. Joe Cinkole, Mrs. Molly Mihelič, Mrs. Frances Prelc, Madison, O., Mr. in Mrs. Ludvik Sanabor, Mr. Podpadec, Mr. in Mrs. Frank Derdič.

Dalje najlepša hvala vsem, ki so dali svoje avtomobile brezplačno v poslugo za spremstvo pri pogrebu in sicer: Mr. Leo Wolf, Mr. in Mrs. Steve Vozel, Mr. Ed Miklich, Mr. Andrew Zivich, Mr. Louis F. Petrich, Mr. Steve Person, Mr. A. Mihelič, Mr. Anthony Mihelič, Mr. A. L. Morse, Mr. in Mrs. Polc, Lillian Kožel, Mrs. H. Becht, Mr. Frank Tegel ml., družina Troha, Rose Sanabor, Mr. Frank Derdich, Mr. Victor Janežič, in Mr. John Sentrik.

Srčno zahvalo izrekamo vsem, ki so se prišli posloviti, ko je ležal na mrliškem odru, ter vsem onim, ki so ga sprejmili na njegovi zadnji zemeljski poti na pokopališče.

Hvala August F. Svetku za vzorno voden pogreb in prvovrstno poslugo. Našo zahvalo izrekamo Mrs. Mary Dodič za poslovičen govor ob odprtem grobu v imenu društva "Cvetiči Noble" št. 450 SNPJ, katerega član je bil pokojni. Hvala tudi pogrebem-sobratom, ki so nosili krsto.

Prav posebno zahvalo naj sprejmejo vsi dragi sosedje in prijatelji za vso veliko pomoč in tolažbo v dneh smrti.

Tako nenadno je pretrgala kruta smrt nit življenja ljubljene soproga in očeta, da ne moremo prav doumeti vso grozno resnico. Bil je tako dober, tako blag, da je za nas ta izguba strašna.

Sedaj počivaš tam na njivi smrti, tam, kjer ni skrbi, tam, kjer vlada večni mir. Mi se Te bomo vedno spominjali z ljubeznijo v naših srcih in polagali bomo cvetja hvaležnosti na Tvoj pre-rani grob.

Spavaj mirno—snivaj sladko!

Zalujoči ostali:

OLGA, soproga
MARGARET, BETTY ANN in JOHNNY, otroci
FRANK MATYAZIČ, brat v Los Angeles, California
FRANCES GRIČAR, sestra v Madison, O.
V stari domovini zapuša brata ANTONA.

Euclid, Ohio, dne 4. novembra 1947.

